

З огляду на вище викладене вбачається наступний висновок, роль релігій у формування вихованні патріотично налаштованої особистості до свої держави – важлива та змістовна, оскільки мета кожної релігії це любов до оточуючих та своєї держави.

Література:

1. Чарльз Колсон та Еллен Сантіллі Вон – Конфлікт царств: духовна література. м. Черкаси, Україна, 2001. 339-340 с.
2. Патріотизм у вченні Папи та Отців Церкви Католицький суспільно – релігійний часопис «CREDO». м. Вінниця, 1992. URL: <https://credo.pro/2022/02/304369> (дата звернення 16.02.2022).
3. Чи повинні християни бути патріотами Католицький суспільно-релігійний часопис «CREDO». м. Вінниця, 1992. (Інтернет Джерело) URL: <https://c4u.org.ua/chy-povynni-hrystyiany-buty-patriotamy/>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-393-4-8>

POST-YUGOSLAV COUNTRIES AND UKRAINE: EXPERIENCE OF EXISTENTIAL CONFRONTATION

ПОСТ'ЮГОСЛАВСЬКІ КРАЇНИ ТА УКРАЇНА: ДОСВІД ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Shevchenko N. V.

*Graduate student at the Department
of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture
and Cultural Studies
Educational and Scientific Institute
of Philosophy and Educational Policy
of Mykhaylo Drahomanov Ukrainian
State University
Kyiv, Ukraine*

Шевченко Н. В.

*аспірантка кафедри філософської
антропології, філософії культури
та культурології
Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики
Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Культура війни як невід'ємний аспект людського буття являє собою різноманітний та суперечливий життєвий досвід, який безповоротно змінює усі сфери людського життя, несучи в собі потенціал до їх перетворення [1]. Вона є багатовимірною і динамічною, визначаючись у філософсько-концептуальному вимірі як особливий феномен цивілізації [2]. Проте з XXI століття інтерпретація цього поняття

повповнилася терміном «гібридна війна», що з'явився вперше у військовій документації США та Великобританії та трактується як «використання військових та невійськових інструментів, спрямованих на досягнення раптовості, перехоплення ініціативи, отримання дипломатичних переваг, втілення масштабних та стрімких інформаційних, електронних та цифрових кібероперацій, приховування військових дій та економічний тиск тощо» [3].

Роздуми про правильний державний устрій точаться століттями, проте єдиного рішення не існує. Європейська цивілізація у своєму розвитку дійшла до ліберальної демократії зі змінною владою, не порушуючи баланс прав та свобод більшості і меншості. Адепти східного підходу управління впроваджують лінію жорсткого контролю функціонування суспільства лідером та правлячою партією (колишня Югославія, Китай, КНДР, Росія, Білорусь тощо), що передбачає придушення будь-яких альтернативних поглядів [4].

Вочевидь, азійська модель тотального контролю не притаманна суспільствам з європейською ідентичністю, що передбачає усвідомлення своєї приналежності до сім'ї європейських народів та є цариною ліберально-демократичної самосвідомості. Тому розпад штучних утворень на кшталт СРСР або Югославії був очевидним. Наявність держави-очільниці даних утворень проводили тоталітарний стиль управління, тому мирний перехід до демократії після їх розпаду був неможливий. Замість того, щоб вибудувати продуктивні відносини з усіма учасниками колишніх союзів та працювати на взаємний розквіт і добробут, вони вдалися до жорстокого придушення ініціатив з набуття незалежності та суверенності країнами-учасницями СФРЮ та СРСР. Такі конфлікти вилилися у тривалі війни, які на Балканському півострові досі не є закінченими, а в Україні наразі триває гаряча фаза повномасштабної російсько-української війни. Неспроможність швидкого реагування та толерування військової агресії рештою країн Європейського союзу призвели до погіршення стану як країн-учасниць Балканської війни, так і України, та обтяження наслідків війни. Затримка активної реакції демократичних країн на військову агресію та недооцінка націонал-комуністичної ідеології коштувала багатьох життів в обох війнах та появі таких міст-мучеників як Вуковар в Хорватії, Сребрениця в Боснії і Герцеговині, Буча, Ізюм, Маріуполь в Україні, масової депортації косоварів, руйнування національної бібліотеки в Сараєво та етнічних чисток в ім'я «Великої Сербії»; в Україні після деокупації Київської, Харківської, Херсонської областей було виявлено численні безіменні братські могили закатованих росіянами мирних українців. Росіяни, як нащадки тоталітарного комуністичного режиму, реконструювали усі його аспекти: масові розстріли, катування, геноцид

місцевого населення, викрадення та перевиховання українських дітей, пограбування музеїв та історичних пам'яток, знищення цивільного житла та інфраструктури тощо. Всі ці дії вказують на порушення правил ведення війни, етики війни, гуманістичних та загальнолюдських цінностей. В. Андрущенко відмічає в російському війську відсутність таких понять як честь, гідність, справедливість, благородство, милосердя тощо: «загарбницькі війни зрощують у військових якості, далекі від загальнолюдських» [5]. Справді, якщо росіяни йдуть звільняти «руських» в Україні, нащо тоді їх катують та вбивають, руйнують їхнє житло? Якщо є благородними, нащо кидають своїх пораниених напризволяще? Етика війни передбачає наявність певних військових та моральних чеснот, благородне ставлення до полонених, милосердя до цивільного населення тощо. Російській армії це невідомо. Подібним чином ставилася й сербська армія до інших етносів у Балканській війні.

Основу конфлікту в колишній Югославії становили етнічні та релігійні протиріччя, серед яких були наявні різниця в історії, культурі та мові: територія розбрату Косово постала колыскою державності як для сербів, так і для албанців, завдяки чому кожна нація розглядала іншу як прибульців, що не мають права на цю землю [6]. Росія у пошуках свого коріння та відмови від азійського минулого вважає Київську Русь та місто Київ колыскою виникнення «руських» та основою концепції «руського міру». Подібні інсинуації в галузі історії не витримують жодної критики, адже тільки у тотально хворій голові могли народитися твердження, що українців, української держави та української мови ніколи не існувало. У. Еко в своїй останній праці писав, що «сучасний світ сприймає війну по-іншому, аніж на початку ХХ століття, тому якщо хтось сьогодні почне оспівувати війну як гігієну світу, то він увійде не в історію світу, а в історію психіатрії» [7]. Саме так світ сприймає закиди Росії щодо України, саме так виглядають численні вислови російського лідера, який вважає, що він «лікує Україну від нацизму». Українка за походженням, С. Алексієвич вважає, що радянська тоталітарна машина жива, бо минуле не відрефлексовано у суспільстві [8], С. Жижек визначає сучасну ідеологію Росії як неофашизм [9]. Італійський письменник та соціаліст І. Сілоне писав, покинувши лави комуністів: «Фінальна битва відбудеться між комуністами та колишніми комуністами», нажаль досвід розпаду СФРЮ та СРСР це підтверджує.

Боснійсько-хорватський письменник та поет М. Єргович вважає, що в пост'югославському просторі присутній терор маленьких розрізень, зокрема всі говорять на зрозумілій один одному мові [10]. В Україні до початку повномасштабної війни переважна частина населення розмовляла російською мовою, здебільшого в містах та на південному сході країни. Але з 24 лютого 2022 року все змінилося. Українське

суспільство самостійно вирішило, що розмовляти мовою агресора є неприйнятним в умовах тотальної війни на винищення українців як нації. Американський публіцист Т. Джуда, що слідує понад десять років за російсько-українською війною, відмітив надзвичайний рівень самоорганізації населення: «Я побачив, як народ України включився у битву за свою свободу, за свою національну ідентичність, за свій європейський вибір» [11].

Проблеми, з якими Україна може стикнутися після війни будуть окреслені умовами її закінчення, адже війна обмежує горизонт планування. Гібридна війна не має чітко окреслених темпоральних меж, навіть з набуття незалежності Україна постійно знаходилася під тиском РФ, Югославські війни в гарячій фазі тривали близько десяти років, і не є закінченими й донині.

Чи є шанс після війни побудувати сильну державу? Югославські війни відзначилися економічною, демографічною, культурною кризою, що вплинуло на повоєнну якість життя пересічних громадян [12]. Україна вже втратила велику кількість населення, тому після війни постане питання створення сприятливих умов до повернення українців додому. Іншим питанням постане недопущення ліній розколу суспільства серед тих, хто виїхав або залишився, хто жив під обстрілами на лінії фронту або перебував на заході країни тощо. Директор Інституту фронтиру Є. Глібовицький вважає, що людський потенціал українців надзвичайно високий, а цінності виживання прописані в українській ДНК, зважаючи на трагічну долю українського народу [13]. Україна вибрала свій європейський шлях і докладе усіх зусиль повернутися в європейську сім'ю народів, в якій колись існувала.

Література:

1. Keegan J. A History of Warfare. New York, 1993. 432 p.
2. Porter B. D. War and the Rise of the State. New York, 1993. 350 p.
3. Hybrid Warfare: Challenge and Response. *The Military Balance*. International Institute for Strategic Studies (IISS). 2015. Pp. 17–20.
4. Sloterdijk P. Le monde n'obeit plus aux interest de l'homme. Au contraire, il deviant malsain pour lui. *L'Echo*. 03 septembre 2022. URL: <https://www.lecho.be/opinions/general/peter-sloterdijk-philosophe-le-monde-n-obeit-plus-aux-interets-de-l-homme-au-contre-il-devient-malsain-pour-lui/10411157.html>
5. Андрущенко В. Етика війни. *Культурологічний альманах*. № 2. 2023. С. 124-130. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.16>
6. Nowakowska-Krystman A., Zakowska M. Conflict in Kosovo through the Conceptual Framework of Stakeholder. *Connections. The Quarterly Journal*. 2015. Vol. XIV. No. 4. Pp. 69–82.

7. Eco U. *La Bustina di Minerva*. Milano, 2001. 345 p.
8. Алексієвич С. Світлана Алексієвич – про воскресле минуле. *Radio Свобода*. 10 травня 2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/svitlana-alerksijevych-pro-stalina-i-lukashenka/31248159.html>
9. Zizek S. Denazification Should Begin At Home, In Russia. *RadioFreeEurope, RadioLiberty*. 02 January 2023. URL: <https://www.rferl.org/a/zizek-interview-russia-denazification-ukraine-war/32204259.html>
10. Єргович М. Пост'югославський простір та терор маленьких відмінностей. *День*. № 174. 18 вересня 2014. URL: <https://day.kyiv.ua/article/ukrayintsi-chytayte/postyuhoslavskyy-prostir-i-teror-malenkykh-vidminnostey>
11. Judah T. Ukraine's Volunteers. *The New York Review*. 19 January 2023.
12. Judah T. *The Serbs: History, Myth, and the Destruction of Yugoslavia*. Yale University Press. 2000. 400 p.
13. Глібовицький Є. Війна як контрреволюція гідності. Доповідь на закритому форумі «Україна 2024: виміри стійкості». *Forbes*. 9 лютого 2024. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/viy-na-yak-kontrevolyutsiya-gidnosti-shcho-zavazhae-ukraini-zdiysniti-tsivilizatsiyniy-perekhid-z-evrazii-v-evropu-ta-yak-nam-stvoriti-derzhavu-novogo-rivnya-poyasnyue-evgen-glibovitskiy-08022024-19093>